

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО. КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 80(477)(092)

**УКРАЇНІСТИКА В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ЖИТТЄПИСІ
ПРОФЕСОРА ЮРІЯ ОЛЕКСІЙОВИЧА ЖЛУКТЕНКА**

Роксолана Зорівчак

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: perekladoznavstvo@ukr.net*

Статтю присвячено внеску проф. Ю. О. Жлуктенка в розвиток української філологічної науки в широкому розумінні цього терміна. Досить стисло схарактеризовано здобутки науковця в перекладознавстві, методиці викладання української мови як іноземної, контрастивній лінгвістиці, словникарстві, теорії міжмовних контактів, соціолінгвістиці.

Ключові слова: лінгвіст, перекладознавство, контрастивна лінгвістика, словникарство, художній переклад.

Все, що мав у житті, він віддав
Для одної ідеї,
І горів, і яснів, і страждав,
І трудився для неї.

Іван Франко

Проф. Ю. О. Жлуктенко [18 (31). VIII 1915, с. Олександрівка, тепер Новомосковського району Дніпропетровської обл. – 4. II 1990, Київ] – найвидатніший український германіст, другої половини ХХ віку, що мислив категоріями української науки. Уся наукова діяльність дослідника, надзвичайно широке коло його творчих інтересів і масштабність пошукового доробку сприяли активізації української філології в контексті світової славистики, поглибленню заходо- та сходознавчих студій, значному розвитку іноземної філології в Україні. Багатоаспектні й різнобічні його праці, сповнені лінгвістичної спостережливості та творчих роздумів – зразок наукової довершеності для багатьох поколінь філологів. У численних галузях української філології, зокрема в загальному мовознавстві, германістиці, соціолінгвістиці, контрастивній лінгвістиці, методиці викладання іноземних мов, методиці викладання української мови як іноземної, психолінгвістиці, перекладознавстві, лексикографії, фразеології, учений часто був першопрохідцем, “піонером з сокирою важкою” (П. Куліш). Він намагався підняти до найвищого рівня рідну філологію, усвідомлював необхідність досліджувати рідну мову, рідну словесність у світовому філологічному контексті. Професор постійно дбав про джерела збагачення інтелектуального потенціалу нації, в дуже складні часи докладав неймовірних зусиль заради ідеї національного відродження в науці. Його

породив наш рідний край, його виховували й формували суворі, часто трагічні, обставини цього краю. Він – його невід’ємна, невіддільна частина.

У США часто проводять класифікації професорів, причому деякі характеристики (на зразок *absent-minded professors*) змушують не приховувати усмішки. Є “професори старого європейського зразка”, є “професори-бізнесмени”, “професори-артисти” та ін. Юрій Олексійович не вписується в жодну з тих схем – в його особі вшануємо Професора-патріота, Професора-подвижника.

Юрій Олексійович був людиною глибокого філологічного хисту, енциклопедичних знань, небуденно багатой духовності, надзвичайної доброзичливості, принциповості й вимогливості, невсипущої енергії. Він завідував кафедрою іноземних мов у Київському інституті кіноінженерів (1946–54), Київському інституті народного господарства (1954–69). Чимало років Ю. Жлуктенко був деканом факультету романо-германської філології (1969–1978) Київського державного університету ім. Тараса Шевченка, завідувачем та професором кафедри англійської філології, головою Спеціалізованої ради для захисту докторських та кандидатських дисертацій. В Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР науковець у 1975–1980 роках очолював створений ним відділ романо-германського мовознавства, а в 1988–1989 роках працював провідним науковим співробітником у відділі загального мовознавства. Був також багаторічним головою редколегії серійних філологічних видань Київського державного університету, членом редколегій журналу “Мовознавство” і збірника “Іноземна філологія” при Львівському державному університеті ім. Івана Франка [9–12].

Протягом сорока п’яти років Ю. О. Жлуктенко докладав колосальних зусиль для становлення наукового філологічного життя в Україні, зокрема в германістиці та романістиці. Завдяки йому факультет романо-германської філології Київського університету стрімко зріс і перетворився в провідний центр філологічної науки не тільки в Україні, а й загалом у СРСР (тоді це важило дуже багато). Він зумів обпалити багатьох невиситимою жагою творчого пошуку та терпеливо допомагав не одному початківцю зіп’ятися на ноги й підійматися крутоїдучими стежинами науки. Учив своїх послідовників не тільки фахових справ. Учив правдивості, самовідданості, самовимогливості, невибагливості та скромності. В умовах тоталітарного режиму був зразком відважного науковця. Для багатьох був неперевершеним учителем на суперечливій дорозі українства, на нелегкій дорозі до самих себе, до своїх джерел, до своєї нації. Зневажав, як він висловлювався, “прилипал” до науки. У цьому був несхитним.

Великі заслуги Професора на педагогічній ниві: він виплекав та загартував чималий загін висококваліфікованих учителів, зокрема германістів та романістів. Намагаючись відновити традиції орієнталістики в Україні, так фатально знищені в 1930 роки, Професор домігся впровадження китайської, японської та арабської мов до навчальних програм Київського університету. На цьому шляху було чимало труднощів: треба було знайти викладачів, “добитися” квартир та прописок для них, потрібен був дозвіл Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР. Юрій Олексійович писав з цього приводу до мене 12 січня 1972 р.: “Наше МВССО виявилось в цих питаннях надто боязким і нерішучим. Часом взагалі сумніваєшся, навіщо ця інстанція затверджена”. Маю чимало листів від Професора. Оберігаю свою коштовність.

Юрій Олексійович був науковим керівником 46 кандидатських дисертацій. Лише в 1984 / 85 н. р. він керував шістьома пошукувачами, що успішно захистили кандидатські дисертації. Допомагав своїм аспірантам і пошукувачам не тільки в осмисленні лінгвістич-

них концепцій, у формуванні власних, – неодноразово перечитував початкові варіанти їхніх перших спроб і, як, бувало, говорив, “проходився по них з віничком і вимітав стилістичні огріхи”. Звертав велику увагу на поетику наукового мовлення. Прочитавши розділ своєї кандидатської дисертації, Юрій Олексійович писав у листі від 14 квітня 1976 р.: “Далі треба все ж замінити ті “етранжизми”, без яких можна обійтися. Справа не тільки в тому, що краще: “мовний” чи “лінгвальний”, скільки в тому, що в тексті весь час мерехтять слова латинського походження, які не здаються конче потрібними”. Допомагав у виборі теми та в праці над докторськими дисертаціями майже всім теперішнім докторам наук України, германістам та романістам. Завжди умів допомогти, підбадьорити. Напередодні захисту своєї докторської дисертації 24 листопада 1986 р. Професор писав до мене: “У Вашому захисті зацікавлені всі, причому, мабуть, більше, ніж Ви самі. Республіці потрібні доктори з перекладознавства. Мине ще кілька років, і ВАК не дозволить навіть опонентом запросити доктора, який сам захищав дисертацію з іншої спеціальності”. А скільки разів Юрій Олексійович виступав опонентом на захистах дисертацій, кандидатських та докторських, скільки симпозіумів та конференцій організував – того й не злічити.

Перша друкована праця Ю. О. Жлуктенка – рецензія на самовчитель латиської мови Н. Паегле – датується 1947 р. Журнал “Мовознавство” за 1990 рік засвідчує плідну працю уже безнадійно хворого науковця в останні місяці його життя. У ч. 1 за 1990 р. уміщено статтю І. Огієнка “Про українські приголосні”, що її підготував до друку Ю. О. Жлуктенко; у другому числі – рецензію Професора на тритомний довідник “Современные зарубежные лингвисты”, що його видав Інститут наукової інформації АН СРСР (М., 1981–1989); у четвертому – розвідку “Сучасні проблеми теорії і практики мовного планування”. А 1991 р. опубліковано окремих виданнях працю Ю. О. Жлуктенка про акад. М. Я. Калиновича за редакцією проф. Л. С. Паламарчука. Загалом Ю. О. Жлуктенко опублікував біля 250 наукових праць, був редактором та рецензентом багатьох вартісних видань.

Брак навчальної літератури в післявоєнні роки змусив Ю. О. Жлуктенка систематично видавати підручники, науково-методичні посібники, довідники з граматики англійської, французької, німецької мов. Юрій Олексійович 1965 р стажувався в Джорджтаунському університеті у Вашингтоні (це був єдиний випадок, коли вчений мав змогу побувати в англомовному світі і загалом за кордоном), де прослухав курс лекцій із методики викладання англійської мови відомих американських лінгвістів, структуралістів та методистів, Ч. Фріза й Р. Ладо, що зробили також чималий внесок у розвиток контрастивної лінгвістики. За курсом цих лекцій та на основі наукових праць і підручників названих авторів дослідник публікує вартісний посібник “Навчання іноземних мов за методичною системою Ч. Фріза – Р. Ладо” (1969). У книзі докладно висвітлено суть цієї аудіо-лінгвальної методичної системи, проблеми навчання вимови й прищеплення розмовних навичок, використання звукотехнічних засобів у навчальному процесі, а також систему перевірки знань і контролю засвоєння учнями іноземної мови. Український дослідник підкреслює, що, попри окремі недоліки методичної системи Ч. Фріза й Р. Ладо (заперечення необхідності вивчати правила, граматичні терміни й парадигми; великий розрив між навчанням усної мови й письма тощо), у ній є чимало позитивного, зокрема головна концепція, згідно з якою в основі навчання іноземної мови повинен лежати науковий аналіз її структури в зіставленні із структурою рідної мови учнів. Уже сама публікація українською мовою праці про вчення Ч. Фріза та Р. Ладо була позитивним явищем.

Україномовний підручник “Вступ до германського мовознавства” виходить 1974 р. (друге доповнене видання – 1978 р., третє – 1986) пера Ю. О. Жлуктенка та Т. А. Яворської [7–8]. У ньому подано матеріал, необхідний для вивчення таких фахових дисциплін, як історія мови, теоретична й практична граматики, теоретична фонетика, лексикологія і стилістика англійської та німецької мов.

Ю. О. Жлуктенко започаткував в українській науці контрастивну лінгвістику, дослідження мовних контактів та взаємодії мов з українською мовою як складовою. Найглибше досліджував учений англо-українські та німецько-українські зв'язки. Для опрацювання методології контрастивних досліджень широко використовував здобутки польської, чеської, американської, угорської шкіл контрастивістики (а в ці роки було це, делікатно висловлюючись, надзвичайно складно).

Ю. О. Жлуктенко опублікував 1960 р. першу в історії мовознавства “Порівняльну граматику англійської та української мов”, присвячену контрастивному аналізу англійської та української мов на граматичному рівні, оскільки граматики – це ділянка, де можна найкраще узагальнити факти з різних мов, знайти для них “спільні знаменники”, риси збігу та розходження. У передмові Ю. О. Жлуктенко наголошує на тому, що “в процесі викладання вчитель має постійно й систематично проводити порівняння явищ і фактів іноземної мови як з вивченими раніше явищами і фактами тієї мови, так і з відповідними явищами й фактами мови рідної” [5, с. 3]. Автор звертає велику увагу на типологію розходжень, що важливо для практики перекладу. Майже через півстоліття (2008) проф. А. Е. Левицький опублікував дуже корисний для студентської молоді підручник під тим самим заголовком [14], що й Юрій Олексійович 1960 р. Очевидно, не було це випадково: у Вступі автор висловив щире подяку професорові Ю. О. Жлуктенку та зазначив, що праці засновника англо-українських контрастивних досліджень чимало допомогли йому.

За редакцією проф. Ю. О. Жлуктенка 1977 р. побачив світ навчальний посібник “Німецько-українські мовні паралелі (Порівняльно-типологічна граматики)”. У першому його розділі під заголовком “Синхронно-порівняльна, або конфронтативна, лінгвістика” учений викладає концепцію зіставних досліджень. Чимале значення для розвитку контрастивних студій в Україні (зокрема в ужитковому аспекті – щодо методики викладання іноземних мов) мав збірник “Нариси з контрастивної лінгвістики” (1979), відповідальним редактором та одним із авторів (розділ “Контрастивний аналіз як прийом мовного дослідження”) якого був Ю. О. Жлуктенко. Теоретичним засадам контрастивістики присвятив учений чимало статей, зокрема: “Контрастивна лінгвістика. Проблеми і перспективи” (1976, у співавторстві з В. Н. Бубликом), “Контрастивна лінгвістика і типологія” (1977), “Про деякі питання контрастивного аналізу мов” (1978), “Контрастивний аналіз текстів” (1979), “Інтернаціоналізми в процесах зіткнення мов” (1980), “Аспекти контрастивної лексикології” (1989). У них Професор уперше в історії зіставних досліджень в Україні розробив концепцію контрастивної лексикології, обґрунтував її принципи й методи. З ініціативи та за редакцією вченого 1981 р. побачила світ колективна монографія “Порівняльні дослідження з граматики англійської, української та російської мов”. У ній подано наслідки проведеного унілатерального контрастивного аналізу англійської мови стосовно української та російської. Ю. О. Жлуктенко написав до неї розділи: “Основи контрастивного аналізу мов”, “Числівник”, “Складне речення”. У книзі проблеми перекладу постійно перебувають у полі зору дослідників. На прикладі зіставного вивчення займенників підтверджується необхідність компенсації лексичних елементів граматичними і навпаки, оскільки при міжмовному перетворенні

можливе лише певне збереження глибинної структури, поверхнева ж може бути виражена по-різному, навіть у межах однієї мови.

Ю. О. Жлуктенко – перший науковець України, що наважився (у тодішніх надскладних обставинах) досліджувати канадський та американський територіальні варіанти української мови з погляду контрастивної лінгвістики та соціолінгвістики. Ці діалекти української мови дуже цікаві для дослідника, і, водночас, найменше вивчені. У літературі зустрічаються думки, що ці діалекти відрізняються лише з погляду орфографії [13, с. VII] від південно-західних говорів України, але такі погляди глибоко помилкові. Хоча серед української діаспори в англomовному світі було чимало лінгвістів, їм не поталанило випрацювати послідовну і стійку позицію в мовному питанні, хоча б для преси та шкіл українознавства.

Перебування у США дозволило Юрію Олексійовичу познайомитися ближче з мовною ситуацією серед етнічних українців там. Хоча його кандидатська дисертація була присвячена англійській граматиці (“Дієслівні постфікси в сучасній англійській мові”, 1954 р.), докторську дисертацію він присвятив українсько-англійським відносинам у США і Канаді. Важко було працювати над цією дисертацією, бо як матеріалом досліду необхідно було обмежитися лише так званою “прогресивною” пресою еміграції. Захищати дисертацію довелося в Ленінграді.

Брак літератури постійно пригноблював дослідника. У листі до мене від 5 лютого 1969 р. Він писав: “Якщо у Вас буде змога, то мене дуже цікавить робота така: Foster J. M. Slavic in North America: An exploratory study into the language of Ukrainians in the U. S. A. (Slavica, No 53), Winnipeg, 1965. Крім того, мене повідомили, що в журналі “Сучасність” і ще десь було вміщено дві (а може й більше) рецензій на мої праці (“Українсько-англійські міжмовні відносини” і “Мовні контакти”). Здається, написав їх П. Ковалів”. Коли я одержала від Юрія Олексійовича цього листа, прізвище П. Ковалів нічого мені не говорило. Юрій Олексійович, очевидно, знав чимало про цього видатного українського мовознавця, що до 1941 р. викладав у Київському університеті, а згодом опинився на еміграції. В іншому листі (від 30 червня 1969 р.) знаходимо: “Праця д-ра Мандрики про українську літературу в Канаді дуже б мене цікавила, але то річ недосяжна”.

Монографія “Українсько-англійські міжмовні відносини. Українська мова у США і Канаді” (1964) – перше дослідження (у повному розумінні цього слова) взаємин між українською та англійською мовами в англomовному світі [6]. В ній обґрунтовано теоретичні проблеми, пов’язані з контактами мов та двомовністю, висвітлено соціально-історичні умови, у яких мова вихідців з України взаємодіє з панівною англійською, досліджено явища граматичної та лексичної інтерференції, взаємодію фонетичних систем двох мов. Тут же вміщено словник англіцизмів у мовленні українських іммігрантів, що налічує 800 слів та словосполук. Дослідник публікує монографію “Мовні контакти. Проблеми інтерлінгвістики” (1966), присвячену ключовим питанням взаємодії мов. У ній розглядаються різні види впливу однієї мови на іншу, умови, в яких відбуваються мовні контакти, досліджується суть двомовності та її різновидів (індивідуальна двомовність, групова та ін.). Науковець розглядає мовні контакти як важливий зовнішньомовний чинник розвитку окремої лінгвальної системи.

Статусу української мови в лінгвальній ситуації США та Канади, синтаксичним та лексичним впливам англійської мови на українську іммігрантську мову, топоніміці Канади присвятив науковець, oprіч своєї докторської дисертації, низку статей (“Становище мов іммігрантських національних груп у Сполучених Штатах Америки”, 1971; “Українізми

в топоніміці Канади”, 1971; “Англійські синтаксичні впливи в мовленні українців США і Канади”, 1973; “Канадський національний варіант англійської мови й поняття канадизму”, 1975 та ін.) і монографію “Українська мова на лінгвістичній карті Канади” (1990, опубліковано посмертно). У ній науковець обґрунтовує найважливіші демографічні та мовно-культурні характеристики сучасної української етнічної групи в Канаді: її кількісний склад, територіальне розміщення, соціальний та культурно-освітній рівень, ступінь збереження етнічних ознак. Показано відмінності в писемній і розмовній формах канадсько-українського мовлення, значний вплив панівної англійської мови. Наведено численні факти вжитку в англомовних текстах українських слів і словосполучень. У цій праці, як і в попередніх студіях про українсько-англійські зв’язки, автор на багатому фактажі доводив, що двомовність вихідців з України не обов’язково веде до вторинної одномовності, тобто до повного переходу на англійську мову, оскільки двомовці, як правило, розподіляють функції двох мов, закріплюючи за ними певні сфери вжитку. Це твердження Юрія Олексійовича спростовувало поширену в соціолінгвістиці концепцію переходу мови як обов’язкового й неминучого стану розвитку двомовності (так зване *language shift*, див. праці У. Вайнрайха та ін.). Монографія цікава також з погляду дослідження канадського варіанта англійської мови, деякою мірою відмінного від американського [18].

Варто зазначити, що славістика в англомовному світі розвивалася досить повільно. Приміром, лише призначенням К. Г. Андрушишина професором і завідувачем новоутвореної кафедри славістики Саскачеванського університету в 1945 р. започатковано славістику на університетському рівні в Канаді [17. – С. XIII]. А українці проживали там масово з 1891 р.

Історія України склалася так трагічно, що українська мова – головний чинник формування нації в умовах бездержавності – майже ніколи не мала нормальних умов для свого розвитку на батьківщині. Ще важчим був її шлях поза межами рідної землі, ще крутойдучіші стежини довелося долати, щоб здобути певне місце у світовому контексті. Ось чому методика викладання української мови як іноземної ще донедавна перебувала в зародковому стані. І отут велика заслуга проф. Ю. О. Жлуктенка. Започатковуючи методику викладання української мови для англомовлян, Ю. О. Жлуктенко написав (у співавторстві з Н. І. Тоцькою та Т. К. Молодід) підручник української мови для англомовних студентів вищих навчальних закладів – “Ukrainian” (два видання: 1973, 1978). Ще наприкінці 1996 року повинно було вийти третє видання “Ukrainian” у видавництві “Вища школа” в доопрацюванні Н. І. Тоцької, але, на жаль, воно дотепер не вийшло. Відрадно те, що над підручниками української мови працюють тепер у англомовному світі мовознавці неукраїнського походження. У престижному видавництві *Routledge* 1994 р. водночас в Лондоні і в Нью-Йорку вийшов підручник “Colloquial Ukrainian” (“Українська мова: розмовний курс”) пера Я. Преса та С. Пуга. Безперечно, для цього потрібно було, щоб Україна зайняла своє місце як самостійна держава на політичній карті світу.

У 1989 р. разом з Н. І. Тоцькою проф. Жлуктенко опублікував посібник “Початковий курс української мови” – “Elementary Ukrainian”. Згадані видання відзначаються послідовною методикою викладу з урахуванням контрастивного аналізу української та англійської мов на всіх лінгвальних рівнях, глибинним знанням української мови та українського побуту, орієнтацією на кодифіковані норми української мови. А видавати їх в умовах тоталітарного режиму було нелегко. “Нарешті з’явився сигнальний примірник нашого підручника української мови “Ukrainian”, – писав Ю. О. Жлуктенко у листі від 10 грудня 1973 р. – обскубаного до невпізнаності, але все ж з деякими ознаками колишнього оригіналу. Звичайно,

сигнальний примірник не прийнято довго затримувати, але цього разу сталося не так. Понад два тижні носили ми різні попередні видання до ЛІТ'у, намагаючись врятувати герб Києва, але нам так і не пощастило: герб зняли. Види Києва, які сто разів раніше друкувалися, тепер здалися знятими “з пташиного польоту” і т. д. Ще ціла низка інших причіпок, і вже готових кілька тисяч книжок тепер будуть розривати і міняти в них різні частини”.

Разом з російськими дослідниками Г. В. Степановим, О. Д. Швейцером, А. І. Домашневим, О. О. Леонтьєвим, плідно працював Професор зі своїми учнями в соціолінгвістиці, розробляючи теорію варіативності літературних мов та інші ключові проблеми. Створена ним українська соціолінгвістична школа заслужила міжнародне визнання, передусім завдяки глибокій розробці проблем функціонування та розвитку різних типів мовлення в конкретному соціальному контексті. Випрацьовані в ній методологічні підходи та методику аналізу можна застосовувати при вивченні маловідомих мовних ареалів та в подальшій розбудові типології мовних ситуацій та станів. За редакцією Ю. О. Жлуктенка та О. О. Леонтьєва 1979 р. у видавництві Київського університету виходить колективна монографія “Психолінгвистическая и лингвистическая природа текста и особенности его восприятия”. У 1981 р. за редакцією Ю. О. Жлуктенка опубліковано колективну монографію “Варианты полинациональных литературных языков” [1]. Російська мова монографії відображає поширені в ті роки тенденції – з боку всесильних і “шибкобдительных” чиновників-ідеологів – виганяти українську мову з науки, прикриваючись необхідністю зібрати якомога більший тираж. У цій монографії Ю. О. Жлуктенку належить вступний розділ “Теорія національних варіантів мови” та (у співавторстві з Н. М. Биховець) дослідження канадського національного варіанта англійської мови. У цих працях науковець аргументовано відстоював право етномовних меншин на культурну самобутність і збереження власної мови, викриваючи феномен так званого “мовного імперіалізму”. Погодьмось: в умовах тоталітарного режиму науково випрацьовувати такі концепції було виключною сміливістю [9–12].

Дуже велику увагу проф. Жлуктенко звертав на перекладну літературу. Вплив перекладної літератури на світовідчуття людства – загальноновизнаний. Яку важливу роль відіграє художній і науково-технічний переклад в утворенні і виробленні норм літературної мови – основної прикмети повноцінної нації, доводити нема потреби. Досить посприяти на історію хоча б літературної латинської мови, що її започаткував датований 250 р. до н. е. переклад Гомерової “Одіссеї” у виконанні Лівія Андроніка. Або ж згадати “Одвертий лист до галицької української молодіжї” (1905) І. Франка, де наш глибокий мислитель найчіткіше узагальнив свої погляди на націєтворчу функцію перекладу: “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер, при свободніших формах життя в Росії, величезна дійова задача – витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та при тим податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшому темпі загальнонародських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава не може остаятися” [16, с. 404].

Правда, невідрадіні наші обставини були причиною того, що ми значно запізнилися з багатьма перекладами. Якщо перший англійський переклад Гомерової “Іліади” (Дж. Чепмена) датується 1611 р., “Одіссеї” (також Дж. Чепмена) – 1614–1615 р., а досконаліший переклад “Іліади” Е. Поупа – 1715–1716 р., “Одіссеї” – 1725–1726 р., то перший український переклад (за жанром – переспів) “Іліади” (Омирової) С. Руданського датується

1872, 1875-1877 р., а “Одіссеї” П. Нішинського – 1890 р. Досконалий (очевидно, для свого часу) російський переклад Шекспірової трагедії “King Lear” (під заголовком “Король Лєар”) опубліковано 1809 р., – його, до речі, зробив українець М. Гнідич (Гнедич), а український переклад цієї трагедії, що його здійснив П. Куліш, побачив світ аж 1902 р. Уславлений твір “De Consolatione Philosophiae” С. Боеція, у духовно-культурному полі якого перебували і творили видатні європейські мислителі та письменники, найперше, Середньовіччя та Відродження, переклали англійською мовою з ініціативи короля Альфреда Великого в IX ст.; перший український переклад цього твору під заголовком “Розрада від Філософії” А. Содомори – оприлюднено в XXI ст. (2002).

Внесок проф. Ю. О. Жлуктенка у становлення українського перекладознавства як окремої філологічної дисципліни, зокрема навчальної, – дуже вагомий. Він був першим нашим перекладознавцем-лінгвістом, до того ж, германістом. Науковець посприяв тому, що в 80-х роках теорія перекладу як лінгвістична дисципліна ввійшла до числа спеціальностей, затверджених ВАК СРСР, як предмет дисертаційних досліджень. Ю. О. Жлуктенко та О. І. Чередниченко були ініціаторами заснованого 1979 р. постійного друкованого органу з перекладознавства в Україні – “Теорія і практика перекладу”. Сміливцями були наші дослідники! Адже “так звану” школу українського художнього перекладу (як висловлювалися провідники офіційних директив) безжально критикували та засудили до небуття на IV Пленумі Правління Спілки письменників України 27 березня 1973 р. [15]. Як член редколегії, Юрій Олексійович намагався, щоб у центрі уваги авторів була передусім українська література: те, що і як вона засвоює, чим живиться, і те, що і як віддає, якою мірою сприяє розвитку світової літератури.

З ініціативи Професора редколегія журналу опрацювала анкету “З творчої майстерні перекладача”, щоб глибше познайомити читачів із творчістю українських майстрів художнього та наукового перекладу, з “секретами” їхнього мистецтва. На анкету прийшло чимало відповідей. Зокрема цікаву інформацію подали Г. Кочур (Теорія і практика перекладу. – 1992. – Вип. 18) та А. Содомора. (Теорія і практика перекладу. – 1994. – Вип. 20). Без цього матеріалу не обходиться жоден дослідник творчості цих Достойників перекладу.

У 1960–80-х роках Професор був причетний до кожного перекладознавчого дослідження в Україні – якщо офіційно не керував роботою, то був або неофіційним радником або ж опонентом.

Під орудою Ю. О. Жлуктенка захистили перекладознавчі дисертації та дисертації зіставного плану: Р. П. Зорівчак – 1976 р. кандидатську дисертацію “Фразеологія письменника як проблема перекладу (на матеріалі перекладів поетичних творів Т. Г. Шевченка англійською мовою)”, а 1987 р. докторську “Лінгвостилістичні характеристики художнього тексту і переклад (на матеріалі перекладів української прози англійською мовою)”; В. П. Скар “Дієслівні соматичні фразеологізми сучасної англійської мови (у зіставленні з однотипними одиницями української мови)”, 1978 р.; В. В. Мірошніченко “Лексико-семантична актуалізація компонентів змісту в перекладі художнього тексту”, 1982 р. тощо. Чимало праць рецензував Ю. О. Жлуктенко, редагував, зокрема навчальний посібник “Практичний курс перекладу” О. Є. Семенця і О. М. Панасьєва 1982 р.

Професор постійно виступав опонентом на захистах кандидатських дисертацій, зокрема, О. В. Жомніра “Питання поетики і стилю Шевченка в перекладах англійською мовою” (1971); В. П. Березинського “Українсько-англійські семантико-стилістичні паралелі на морфологічному рівні (на матеріалі англійських художніх перекладів з української мови)”

(1972), метою якої було виявити, якою мірою можна відтворити засобами англійської мови різноманітну позамовну інформацію (смыслову і стилістичну), яку несуть українські морфологічні категорії – відмінок, рід, число, ступені порівняння, форми суб’єктивної оцінки; М. М. Дудченка “Поетична метафора і способи її відтворення в українських віршованих перекладах” (1974); С. І. Ткаченка “Мовні засоби індивідуальної авторської образності та їхнє відтворення в поетичному перекладі (на матеріалі сонетів Шекспіра та їхніх східнослов’янських перекладів)” (1984) та ін. У листі від 21 вересня 1986 р. Професор писав: “А. Содоморі слід було б узагальнити свої спостереження в ділянці перекладу античної літератури у вигляді дисертації. Це важлива перекладознавча проблема – одночасно і витримати філологічний підхід до пам’ятки світової літератури і подати цей твір доступним для художньо-естетичного рівня сучасного читача”. Андрій Олександрович узагальнив свій багаторічний досвід перекладача античних авторів у численних книжках, зокрема в монографії “Студії одного вірша” (2006).

Перекладознавчі розвідки Професора – “Проблеми адекватності перекладу” (1981 р., у співавторстві з О. В. Двухжиловим), “Серійні аналогічні неологізми як проблема перекладу” (1984), “Мов промінь сонця: Твори Шевченка в Нідерландах (фрізькою мовою)” (1988), “Проблеми іншомовної інтерпретації Шевченкового слова” (1989) тощо – відзначаються багатством фактажу, глибокими й вивіреними теоретичними узагальненнями, утвердженням сутності художнього перекладу не лише як міжмовного, а й міжкультурного зв’язку виняткової іоносфери, яку людство творить заради свого ж таки повноцінного життя, великою увагою до особистості перекладача. Його працям властива новизна в підході до досліджуваної проблеми, тонке відчуття слова в його структурно-семантичних, стилістичних, контекстних і дериваційних зв’язках, у міжмовних і міжкультурних асоціаціях. Вони сприяють вдосконаленню якості, майстерності перекладів, розробляють методіку перекладознавчого аналізу, переконують, що найважливіша річ, якою не можна поступатися ні в чому – це зразковість, краса і правильність мови.

Київське видавництво “Дніпро” 1982 р. опублікувало англійськомовну антологію української радянської поезії “*Anthology of Soviet Ukrainian Poetry*”. У 1988 р. вийшла в Англії в серії видань ЮНЕСКО дещо відмінна версія цієї ж антології під назвою “*Poetry of Soviet Ukraine’s New World: an Anthology*”. У статтях Ю. О. Жлуктенка “Англійська антологія української радянської поезії” (“*Всесвіт*”, 1987, № 12), “Українська радянська поезія – англійськомовному читачеві” (“*Теорія і практика перекладу*”, 1988, вип. 15) фахово охарактеризовано ці два видання. У них проведено детальний лінгвостилістичний і перекладознавчий аналіз, обґрунтовано чимало цінних теоретичних міркувань щодо зіставного аналізу української та англійськомовної поезики. Зокрема, наголошує автор на вагомості відтворення своєрідностей української поезики засобами англійської мови. Роздуми проф. Жлуктенка надзвичайно важливі для нас тепер, коли українську римовану поезію передають у англійськомовному та німецькомовному світі дуже часто неримованою, наприклад, антологія української поезії ХХ ст. в англійськомовних перекладах “*Сто років юності*” (Львів, 2000), вірші Ліни Костенко в перекладах М. Найдана, перші три випуски довгоочікуваного журналу “*Ukrainian literature*”, редактором якого є відомий канадський україніст М. Тарнавський. Звичайно, перекладати вільним віршем значно легше, але вільний вірш часто усуває з перекладів саму поезію.

Упроваджуючи нові форми, поет-перекладач може розраховувати на успіх лише тоді, коли загальний рівень його національної поезії такий, що новаторство уже може прищепитися, тобто вийти зі стадії експерименту і стати не оказійним, а узуальним. У випадку з

англомовними та німецькомовними перекладами української поезії справа полегшується тим, що відповідні поетики пройшли вже стадію римованої поезії, і читачі не могли зовсім забути її – це означало б фатально позбутися всенационального літературного досвіду. Невже вони ніколи не відкривають томака Дж. Г. Байрона чи Г. В. Лонгфелло? Нам твердять, що так і мусить бути, бо англomовні та німецькомовні читачі не сприймають уже римованої поезії, але, на думку багатьох українських дослідників, узагальнення такого методу спричиняє обкрадання української поезії.

Що ж до рецензій Ю. О. Жлуктенка на антологію, то є в них одна, здавалося б, деталь, а насправді дуже важливий докір укладачам антологій. Автор висловлює жаль, що до антології не потрапили твори багатьох українських поетів і називає серед інших прізвище Ліни Костенко. Оскільки ця велика поетеса належала тоді до заборонених авторів, згадка її прізвища могла спричинити (а, може, і спричинила) чимало проблем для Юрія Олексійовича.

Дуже вагома, передусім для історії українського художнього перекладу, стаття “Діяльність академіка М. Я. Калиновича в галузі художнього перекладу” [4] про перекладацьку діяльність М. Я. Калиновича у 1920–30 роки – твори Максима Горького, Г. Велса, Е. Золя, Джозефа Конрада. В ній прискіпливо проаналізовано переклади творів англійського мариніста з акцентом на відтворенні в перекладі образності, особливостей експресивного синтаксису. Автор статті підкреслює, що в двадцяті-тридцяті роки в перекладацтві брали активну участь мовознавці – проф. Є. Тимченко, академіки А. Кримський, М. Калинович [4, с. 43]. У 1988 р. “Мовознавство” публікує дуже вагому статтю Професора “Контрастивні аспекти терміносистем і науковий переклад” (1988, № 6), що є розлогою рецензією на монографію Ф. А. Циткіної про зіставну термінологію та науково-технічний переклад.

Ю. О. Жлуктенко задумував провести глибоке дослідження сприйняття найвеличнішої пам’ятки старокіївської доби – “Слова о полку Ігоревім” у англomовному світі. Мріяв опублікувати всі англomовні переклади “Слова...” з відповідними коментарями. Лише в ХХ ст. “Слово...” перекладали англійською мовою сімнадцять разів, отже, матеріал для перекладознавчого аналізу – надзвичайно багатий, зокрема з погляду множинності перекладів. До 800-річчя “Слова...” Ю. О. Жлуктенко опублікував у збірнику “Теорія і практика перекладу” (1985, вип. 12) першу в українському перекладознавстві статтю про англomовну Словіану. Щоправда, дослідник всебічно, на всіх текстових рівнях, проаналізував лише переклад І. В. Петрової, опублікований уперше в Тбілісі 1958 р., а 1981 р. перевиданий у Москві. Але в умовах тоталітарного режиму неабиякою мужністю (а, може, й відчайдушністю) було уже те, що Ю. Жлуктенко подав повну бібліографічну інформацію про переклади П. Крата – В. Кіркконела, Д. Ворда та ін.

Чимало зробив учений для примноження здобутків українського перекладного словникарства – після розгрому Інституту української наукової мови (1930) дуже запущеної ділянки нашої лексикографії. Він був співукладачем (разом з М. Подвезьком) першого післявоєнного українсько-англійського словника (1952). У 1974 р. вийшов за його редакцією (укладачі – М. Подвезько, М. Балла) англо-український словник на 65 тис. слів. У 1988 р. цей словник без будь-яких змін щодо правопису чи доповнень перевидав у Едмонтоні Канадський інститут українських студій. На його ж основі укладено шкільний англо-український словник на 20 тис. слів (1978, 1984, 1991, 1994). У 1982 р. вийшло перше, а в 1987 – друге видання українсько-англійського словника на 20 тис. слів, одним із укладачів і редактором якого був Ю. О. Жлуктенко. Нове видання редагованого Юрієм Олексійовичем “Англо-українського та українського англійського словника” (близько 40 тис. найуживаніших англійських та ук-

раїнських слів та словосполучень) побачило світ лише 1995 р. через наші (може й штучно інтенсифіковані) паперові нестачі. У 1987 р. учений розпочав підготовку до укладання великих англо-українського та українсько-англійського словників, підібрав уже компетентний авторський колектив із 26 осіб. Але невблаганна смерть обірвала ці задуми. Очевидно, він щиро радів би найновішим досягненням нашої лексикографії в цій ділянці – двотомовим “Англо-українським словником” на 120 тис. слів, що його уклав М. І. Балла (Київ, 1996), та одностомовим “Великим українсько-англійським словником” на 150 тис. слів, що його уклали Є. Ф. Попов і М. І. Балла (Київ, 2001).

Вивчати мови інших народів Ю. О. Жлуктенко ніколи не припиняв. Намагаючись збагатити українську перекладну літературу творами маловідомих в Україні літератур, він опанував фризську й фламандську мови. Професор 1984 р. у співавторстві з О. В. Двухжиловим написав монографію, присвячену фризській мові [3]. У ній уперше в радянському (інколи без цього визначення не обійтися) мовознавстві розглянуто історичний розвиток фризської мови, її фонетику, систему правопису, граматику й словотвір. Ця мова, що є типовим представником інгвеонської групи західногерманських мов, найближче споріднена з англійською. Рідна для півмільйона осіб, що проживають у провінції Фрісландія в Нідерландах і у двох невеличких анклавах на території Німеччини, вона не лише найменш розповсюджена германська мова, а й найменш відома серед мовознавців. Однак, не враховуючи специфіки фризської мови, не можна всебічно обґрунтувати закономірностей побудови й розвитку інших германських мов, зокрема нідерландської (голландської), що постійно взаємодіє з нею. У журналі “Вопросы языкознания” (1988) науковець опублікував рецензію на перший том академічного “Wurdboek fan de Fryske taal” (“Словника фризської мови”), що значно переросла рамки свого жанру, бо в ній дослідник виклав стисло історію фризської лексикографії та загалом подав чимало своїх роздумів про вагомість словникарства та його специфіку [2].

Відчувається, що статтю писав фризознавець, але, водночас, український дослідник. Ось, хоча б, перше речення рецензії: “Створення багатотомного словника рідної мови – завжди видатна подія в житті народу, свідчення зрілості його культури” [2, с. 135]. Це писав дослідник, який на власному досвіді знав, у яких складних умовах в Інституті мовознавства імені О. О. Потебні під час наступу маланчукізму українські лексикографи-подвижники створювали академічний одинадцятитомний СУМ – найбільший лексикографічний скарб нації. Певні аналогії виникають і тоді, коли читаємо в рецензії, що увесь словник у 17 чи 18 томах вміщатиме 500–600 тисяч слів, і, отже, переконливо заперечуватиме поширений погляд на фризську мову як переважно *lingua rustica* [2, с. 136]. Читаєш про фризів – думаєш про рідну мову...

У липні 1983 р. “Всесвіт” опублікував роман “Верша” видатного сучасного фризського прозаїка Рінка ван дер Вельде (уперше в тодішньому СРСР), що його переклав Ю. О. Жлуктенко, а також студію про фризську літературу “Світ героїв Рінка Ван дер Вільде”, до речі, знову ж таки першу в радянському літературознавстві, що її написав учений у співавторстві з донькою – проф. Н. Ю. Жлуктенко. У статті автори наголошують на тому, що у ХХ ст. фризські письменники широко вдалися до перекладів, щоб так підвищити рівень власної майстерності.

Роман “Верша” присвячено боротьбі фризського народу проти гітлерівців під час Другої світової війни. Він відзначається громадянським звучанням Слова, украй лаконічним стилем, своєрідною афористичністю фрази. Дія роману охоплює всього декілька днів із життя

фризького рибалки. Розповідь про моторошні події в фашистській катівні переплітається спогадами, так перед читачем постає образ головного героя, який усе життя був борцем за демократичні ідеали – не випадково називають Фрисландію “Ірландією Нідерландів”. В українському перекладі відчувається впевнена рука Майстра, пильне око лінгвіста, уміння максимально використовувати засоби емоційної експресивності рідної мови. У тих площинах, де перекладів уже досить багато (українська і англійська мови; українська і німецька мови), утвердилися певні традиції щодо відтворення лексичних, семантичних чи структурно-конотативних реалій засобами цільової мови. Що ж до перекладу з фризької мови українською, то Юрію Олексійовичу довелося бути абсолютним першопрохідцем. Усе ж він зумів подолати більшість мовних перешкод, що об’єктивно виникали під час перекладу. Адекватно відтворено українською мовою ідейні та художні своєрідності роману, зростання безіменного рибака до рівня трагічного героя. Переклад чітко відтворює виразно самобутній стиль оригіналу: несподівано гостру уривчасту фразу, внутрішні монологи й діалоги – улюблену фризьким романістом форму ліплення характерів, його максимальне заглиблення у внутрішній світ людини. З одного боку, перекладові властива соковита, синонімічно і фразеологічно багата українська лексика, з іншого – читач усвідомлює фризький національний контекст, відчуває, що читає твір про фризьку дійсність.

Так розпочався діалог української та фризької культур. У співпраці з поетом А. П. Грузином перекладав Юрій Олексійович фризьку поезію (“Всесвіт”, 1984, Ч. 12; “Літературна Україна”, 1986, 30 жовтня). Фризів глибоко схвилювала увага до їхньої літератури в Україні, тоді коли нідерландські часописи й не згадують про неї. Фризька газета *Ljouwert Chime* (“Лйоувертські куранти”) за 19 серпня 1983 р. вмістила велику статтю, в якій не лише високо оцінено український переклад роману “Верша”, а й подано чимало відомостей про Україну. Ю. О. Жлуктенка 1987 р. обрано почесним членом Фризької Академії у Нідерландах (заснованої 1938 р.). Національна Академія Наук України цього, на жаль, не зробила... Завдяки проф. Жлуктенку, в Україну почали надсилати фризознавчу філологічну літературу. У 1988 р. Юрій Олексійович публікує статтю про українсько-фризькі зв’язки в англomовному київському журналі “Ukraine” [19]. Цей чудовий журнал (його художнім редактором був А. М. Біленко) перестав виходити 1993 року. На жаль, залишився лише спогад про нього та старі підшивки.

У Києві 1997 р. опубліковано унікальне видання – першу україномовну антологію фризької поезії “Над озерами білі вітрила“, яку готував професор Ю. О. Жлуктенко у співпраці з А. П. Грузином. В антології представлено творчість сорока п’яти поетів Фрисландії, від Г. Япкіса, поета перехідної доби від ренесансу до бароко, до М. Сіккеми (нар. 1918), який – під впливом Юрія Олексійовича – зацікавився українською поезією та переклав рідною мовою поезії Лесі Українки та В. Симоненка. Передмова та примітки належать берегині науково-творчої спадщини Юрія Олексійовича – проф. Н. Ю. Жлуктенко.

У 1987 р. читачів “Всесвіту” (жовтневий випуск) захопила повість “Небезпека” чільного бельгійського письменника Й. Ванделоо, що пише фламандською мовою. В основу сюжету повісті покладено катастрофу на атомному реакторі, тому-то вона звучить, як грізне застереження проти маніпулювання “мирним” атомом. Переклад повісті (знову ж, перший у колишньому СРСР) був можливий лише завдяки тому, що Ю. О. Жлуктенко вивчив маловідому фламандську мову – самостійний південний варіант нідерландської мови, поширений у північних провінціях сучасної Бельгії. Мріяв учений перекласти українською мовою славетний давньоанглійський епос “Беовульф”, та, на жаль, не судилося.

Серед наукових перекладів Ю. О. Жлуктенка слід виділити монографію відомого американського мовознавця У. Вайнрайха “Languages in contact” (1979, рос. мовою, перший переклад у колишньому СРСР – “Языковые контакты”). Ця монографія (1953) – енциклопедія теорії мовних контактів – давно здобула всесвітнє визнання. У ній розглядаються процеси взаємодії мов і явища інтерференції, обґрунтовується методика досліджень мовних контактів. До тексту перекладу Професор додав довідковий апарат, розлогі критичні коментарі та уклав бібліографію опублікованих кирилицею праць із проблем взаємодії мов та мовних контактів (1915–1978). Передмову до перекладного тому написала член-кореспондент АН СРСР В. М. Ярцева. Ця праця стала настільною книгою всіх, хто цікавиться питаннями взаємодії мов у ситуації двомовності чи багатомовності, яка безпосередньо впливає на перекладацький процес.

Постійно подавав Юрій Олексійович статті до українських енциклопедичних видань. У другому виданні УРЕ вміщено його статті про прамову, англійську, данську, нідерландську мови, германські мови, германістику, мовні контакти, рівні мови, мовну систему; в Українській Літературній Енциклопедії – про англійську мову тощо.

Професору доля судила працювати в дуже важкі для української науки та культури загалом часи. Не був він членом світових лінгвістичних товариств, рідко бував на всесвітніх конгресах філологів, майже ніколи не мав доступу до найкращих книгозбірень англomовного світу. І все ж у цих несприятливих умовах зумів зробити надзвичайно багато. Згадуються рядки Л. Костенко: “Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох”.

До 80-річчя від дня народження Професора Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України та Академія наук вищої школи України провели 21–23 вересня 1995 р. Першу Міжнародну конференцію пам’яті Ю. О. Жлуктенка “Мови європейського культурного ареалу: проблеми розвитку і взаємодії”. Проблематика конференції була пов’язана з науковим доробком Професора: історія і теорія мови; контрастивна лінгвістика й перекладознавство; соціолінгвістика; лінгвістика тексту; теоретичні й прикладні аспекти двомовної лексикографії. Цього ж 1995 р. вийшов з друку том наукових праць “Мови європейського ареалу: розвиток і взаємодія”, присвячений світлій пам’яті видатного українського філолога, що об’єднав авторів з України, Нідерландів, Росії та Казахстану. Читач знаходить у ньому також покажчик праць Професора, укладений Наталією Юрїівною. Факультет іноземної філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка 21 вересня 2000 р. провів наукову конференцію “Наукова спадщина професора Ю. О. Жлуктенка та сучасне мовознавство”.

У Львівському державному (національному від жовтня 1999 р.) університеті імені І. Франка з 1 листопада 1994 р. чинний Методологічний семінар з проблем перекладознавства й контрастивної лінгвістики імені проф. Ю. О. Жлуктенка. Уже впродовж сімнадцяти років двічі на місяць перекладознавці західного регіону обговорюють на засіданнях семінару методи перекладознавчих досліджень, теоретичні пошуки, власні статті та дисертації, дискутують, часто з дослідниками з інших міст України та з-за кордону.

Поступово праці науковця посідають належне їм місце у Храмі української філологічної думки, і буде Він усякчас причетний до всіх благородних починань у нашій філології. Але завдань перед дослідниками чимало.

Без сумніву, треба було б опублікувати окремою книжкою статті науковця. Видані окремим томом, відповідно коментовані, вони стали б вагомим набутком нашої філології, зокрема, перекладознавства, лексикографії, контрастивістики. Протистояли б тим невігла-

сам, які (чи то з власного безголов'я, чи на угоду комусь) намагаються ствердити, що й філологічної школи в Україні ніколи не було, а успіхи перекладацтва були в найкращих випадках спорадичними. Адже найлегше подолати той нарід, якого вдалося помаленьку, поступово переконати, що в його культурі ніколи нічого й не було.

Ще одне, що не терпить відкладання, – це спогади про Юрія Олексійовича (згадаймо В. Стуса: “Схились до мушлі спогадів – і слухай...”): скільки цікавих для нашої культури, важливих подій відбувалося за участю Юрія Олексійовича! Адже так багато людей, дуже близьких до нього, вже переступили межу вічності. Не напишуть уже нічого ні Л. Ю. Куліш, ні А. О. Білецький, ні А. М. Муховецький, ані В. Н. Бублик. Спогади – загалом справа дуже складна й марудна. Щоб, бува, не захопитися собою й не забути того, про кого слід писати. І щоб не вдаватися до чарівної сили фантазії, де бажане видається дійсним...

Щодо джерелознавчих матеріалів, то доречно було б на основі бібліографії праць Юрія Олексійовича, укладеної проф. Н. Ю. Жлуктенко, опрацювати коментований біобібліографічний покажчик “Професор Юрій Жлуктенко” з такими додатковими розділами, як: “Поклики на праці Ю. О. Жлуктенка”, “Наукове керівництво дисертантами, наставництво та опонування”, “Розвідки в Інтернет-джерелах” та ін.

Дуже доречно опублікувати хоча б вибраний епістолярій Ю. Жлуктенка. Він був блискучим майстром епістолярно-наукового жанру. Здається, на жаль, одним із останніх майстрів цього жанру, якому такої непоправної шкоди завдає комп'ютерна пошта. Часто перечитую листи Професора, милуюсь його письмом, і туга раниць душу, що вже ніколи не прийде ні лист, ні поштівка від Юрія Олексійовича...

Науково-творча спадщина професора Юрія Олексійовича Жлуктенка – національне багатство, її треба берегти, вивчати й впроваджувати в обіг.

1. Варианты полинациональных литературных языков / АН УССР. Ин-т языковедения им. А. А. Потебни; редкол.: Ю. А. Жлуктенко (отв. ред.) и др. – К. : Наук. думка, 1981. – 280 с. 2. Жлуктенко Ю. А. Рецензия: Wurdboek fan de Fryske taal. Diel 1: a – behekst. Ljouwert – Leeuwarden: Fryske Akademy en de Tille, 1984. LXVIII+332 p. / Ю. А. Жлуктенко // Вопросы языкознания. – 1988. – № 6. – С. 135–137. 3. Жлуктенко Ю. А. Фризский язык / Ю. А. Жлуктенко, А. В. Двухжилов. – К. : Наук. думка, 1984. – 167 с. 4. Жлуктенко Ю. О. Діяльність академіка М. Я. Калиновича в галузі художнього перекладу / Ю. О. Жлуктенко // Теория и практика перевода / Респ. межвед. научн. сб. Киев. гос. ун-та им. Т. Г. Шевченко. – 1987. – Вып. 14. – С. 43–51. 5. Жлуктенко Ю. О. Порівняльна граматики англійської та української мов: Посіб. для вчителів / Ю. О. Жлуктенко. – К. : Рад. шк., 1960. – 160 с. 6. Жлуктенко Ю. О. Українсько-англійські міжмовні відносини: Українська мова у США і Канаді / Ю. О. Жлуктенко; Київ. ін-т нар. господарства. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1964. – 168 с. 7. Жлуктенко Ю. О. Вступ до германського мовознавства / Ю. О. Жлуктенко, Т. А. Яворська. – Вид. 2-е, доп. – К. : Вища шк., 1978. – 167 с. 8. Жлуктенко Ю. О. Вступ до германського мовознавства / Ю. О. Жлуктенко, Т. А. Яворська. – Вид. 3-є, доп. – К. : Вища шк., 1986. – 231 с. 9. Зорівчак Р. П. Закоханий у вроду слова: До вісімдесятиріччя від дня народження Юрія Олексійовича Жлуктенка / Р. П. Зорівчак, О. І. Чердниченко // Народна воля. – 1996. – 18 квіт. (Ч. 16); 25 квіт. (Ч. 17); 2 трав. (Ч. 18); 9 трав. (Ч. 19). 10. Зорівчак Р. П. Видатний український мовознавець / Р. П. Зорівчак, О. І. Чердниченко // Мови європейського ареалу: розвиток і взаємодія / Відп. ред. О. І. Чердниченко. – К., 1995. – С. 7–12. 11. Зорівчак Р. П. Учений, що мислив категоріями української науки (до 85-річчя

від дня народження професора Юрія Олексійовича Жлуктенка) / Р. П. Зорівчак, О. І. Чередниченко // Мовознавство. – 2000. – № 4/5. – С. 7–15. 12. Зорівчак Р. П. Юрій Олексійович Жлуктенко (31. 08. 1915 – 4. 02. 1990) / Р. П. Зорівчак, О. І. Чередниченко // Теорія і практика перекладу = Теорія і практика перекладу. 1990 / Респ. міжвід. наук. зб. Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1991. – Вип. 17. – С. 172–179. 13. Качмар М. Семестр у Львові: Пригоди і враження канадської студентки / М. Качмар ; Альбертський ун-т. Канад. Ін-т укр. студій. Метод. кабінет укр. мови. – Едмонтон, 2003. – VIII, 55 с. 14. Левицький А. Е. Порівняльна граматики англійської та української мов: Підручник / А. Е. Левицький. – К. : Вид.-поліграф. центр “Київський університет”, 2008. – 264 с. 15. Резолюції Пленуму Спілки письменників України // Літ. Україна. – 1973. – 27 берез. 16. Франко І. Я. Зібрання творів: У 50 т. / І. Я. Франко, Редкол. : Є. П. Кирилюк (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1976. – Т. 45. Філософські праці. – 570 с. 17. Gerus O. W. Foreword / O. W. Gerus // Dutka J. The Grace of passing. Constantine H. Andrusyshen. The Odyssey of a Slavist. – Edmonton; Toronto, 2000. – P. XIII- XVII. 18. Telfer G. Dictionary of Canadianisms: How to speak Canadian, eh! / G. Telfer. – S.l. : Folklore, 2009. – 352 p. 19. Zhluktenko Yu. Ukrainian poetry in the Netherlands / Yu. Zhluktenko // Ukraine. – 1988. – Sept. – P. 34–35.

УКРАЇНІСТИКА В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ БІОГРАФІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ АЛЕКСЕЄВИЧА ЖЛУКТЕНКО

Роксолана Зорівчак

*Львівський національний університет імені Івана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Україна
e-mail: perekladoznavstvo@ukr.net*

Професор Ю. А. Жлуктенко (1915–1990) был самым выдающимся украинским германистом второй половины XX века, стремящимся сделать существенный вклад в украинистику. Он был исследователем американского и канадского территориальных диалектов украинского языка. Он первым сопоставил украинский, немецкий и английский языки на лексическом, грамматическом и стилистическом уровнях в свете научных парадигм. Ученый разработал методику обучения украинскому языку англоязычных студентов. Его вклад в украинскую и двуязычную лексикографию значителен. Професор существенно развил теорию, методику и лингвостилистику переводоведческого анализа, разработал принципы исследования истории украинского художественного перевода. Для обогащения украинской переводной литературы Ю. А. Жлуктенко изучил редкие языки ограниченного использования – фризский и фламандский – чтобы переводами их литературных шедевров обогащать нашу переводную литературу.

Ключевые слова: лингвист, переводоведение, контрастная лингвистика, лексикография, художественный перевод.

**UKRAINIAN STUDIES IN THE SCHOLARLY AND CREATIVE ACTIVITIES
OF PROFESSOR YURIY OLEKSIYOVYCH ZHLUKTENKO**

Roksolana Zorivchak

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: perekladoznavstvo@ukr.net*

The article offers a succinct description of the research activities of Professor Yuriy Oleksiyovich Zhluktenko (1915 – 1990). He was the most brilliant scholar in Germanic studies in Ukraine in the second half of the 20th c. whose aim was to develop Ukrainian studies. He pioneered in researching the American and Canadian territorial dialects of the Ukrainian language. Zhluktenko was the first to contrast Ukrainian, German and English on the lexical, grammatical and stylistic levels in the light of the most advanced 20th c. scholarly paradigms. The researcher elaborated the methods of teaching Ukrainian to English speakers. He also left a distinct imprint on Ukrainian lexicography. Zhluktenko largely contributed to the theory, methods and linguostylistics of translation studies and elaborated the founding principles of analysis in the realm of the history of Ukrainian literary translation. To enrich the Ukrainian translated literature he learned such rarely known languages as Frisian and Flemish and managed to translate the recognized literary masterpieces from these languages.

Keywords: Zhluktenko, translation studies, contrastive linguistics, lexicography, literary translation.

Стаття надійшла до редколегії
11.01.2012 р.

Статтю прийнято до друку
22.05.2012 р.